

Lembah Agro
dromen

Anneke Savert

Lembah Agro *dromen*

Anneke Savert

*... mijn studie afmaken en geld verdienen,
zodat er een groter huis kan komen voor
mijn ouders*

Walmart Surwuy · 20 jaar · student TU

... iets meer ruimte, zodat mijn andere kinderen kunnen komen logeren

Juliana Lawalata • 76 jaar • gepensioneerd, weduwe

... als ik heel veel geld heb, wil ik een modeopleiding gaan volgen

Ririn Irmawaty • 15 jaar • scholier

*... waterleiding, zodat elk huis water heeft
om te kunnen koken en te baden*

Berty Pattikawa • 38 jaar

*... een goede scholing voor mijn kinderen
en een betere baan in het onderwijs*

Ezra Sutikno • 42 jaar • lerares basisschool SD

... een mini supermarkt beginnen met huishoudelijke artikelen zoals rijst en zeep, dat is er nu nog niet

Mien Teosiit • 43 jaar • maatschappelijk werker

... sportspullen voor de jongeren aanschaffen, zodat ze afleiding hebben en niet meer zo hoeven te piekeren over de oorlog

Lina, Minggu en Lisa Anthony • 35, 36 en 1 jaar • eigenaars kabelbedrijfje

*... een goed schoon huis om in te leven,
pas daarna kan ik denken over de toekomst*

Amelia Renould • 24 jaar • assistent laborant in de visverwerking

*... naar de technische universiteit,
en dan een motorwerkplaats beginnen
samen met mijn vader*

Richard Tatuhey • 18 jaar • scholier

*... een huis dat groot genoeg is voor iedereen,
waarin we allemaal goed kunnen wonen*

Sus Pattikawa • 62 jaar • huisvrouw

... een nieuwe plek in Poka, ik heb heel erge heimwee

Henky Talakua • 54 jaar • chauffeur

... de kinderen een goede opleiding geven en de papieren voor het huis regelen, daarna kunnen we pas verder denken

Wiludyeng Pangestu en opa Sandiman • 39 en 70 jaar • landbouwer en gepensioneerde

*... eerst de kinderen naar school laten gaan,
later heel misschien een eigen eethuisje*

Pak Bambang • 48 jaar • bakso verkoper, voorheen bedrijfsleider

*... mensen helpen en sociaal werk doen,
bijvoorbeeld als lerares engels*

Colda Amboky • 30 jaar • onderwijsassistent

... een eigen huis met een veilige slaapplek voor ons en mijn dochter en dan mijn studie afmaken

Fanny, Charly en Chelsea Huwae • 23, 27 en 1 jaar • huisvrouw, student

... ik hoop dat onze traditionele waarden waarin Christenen en Moslims goed kunnen samenleven weer zullen herstellen, vooral omdat ik zelf uit een gemengd gezin kom

Hero Limahelu • 40 jaar • leraar middelbare school

*... gewoon een wat makkelijker leven,
wat meer inkomen*

Astuti Marioso • 38 jaar • huisvrouw

*... de kinderen naar een goede school laten gaan
en dan het huis afmaken*

Elisabeth Sahuteru • 50 jaar • huisvrouw

... niet meer steeds zo hoeven ploeteren voor een inkomen, dan kan ik plannen maken voor de toekomst

Maria en Joko Pujiwati • 27 en 8 jaar • eigenares kiosk

*... een eigen tuin om groenten en bloemen te kweken,
ik hou van de geuren en de kleuren*

Maria Maatoke • 54 jaar • huisvrouw

Lembah Agro • dromen

‘Dromen’ is een serie portretten, gemaakt naar aanleiding van interviews met Molukse vluchtelingen op het Indonesische eiland Ambon, die met hulp uit Nederland in het dorp Lembah Agro hun eigen huis hebben gebouwd.

Lembah Agro is op 1 januari 1999 nog een vredige, weelderig begroeide vallei bij Passo op Ambon. Enkele weken later begint de burgeroorlog. Tienduizenden mensen slaan op de vlucht. Op Ambon verrijzen overal geïmproviseerde vluchtelingenkampjes en kampen: in sporthallen, overheidsgebouwen, hotels, en op militaire bases. Veel vluchtelingen wonen er tijdelijk, anderen moeten definitief een nieuwe woonplaats zoeken.

In het kamp op de marinebasis Halong in het zuiden van Ambon komen vluchtelingen terecht uit verschillende plaatsen op Ambon, en een grote groep afkomstig van het eiland Buru. Enkele duizenden mensen zitten zonder voorzieningen of privacy opeengepakt onder zeer slechte hygiënische omstandigheden. De lokale ngo Rinamakana besluit, onder leiding van de Nederlandse missiezuster Francesco Moens, de leefomstandigheden van de vluchtelingen te verbeteren. In Nederland starten vervolgens de ngo’s HMIN en Maluku Help met fondsenwerving voor de bouw van huizen. Met deze financiële ondersteuning bouwt een groep vluchtelingen uit het kamp in de vallei bij Passo een nieuw dorp: Lembah Agro. De aankomende bewoners van het dorp krijgen bouw materiaal zoals zand, cement en stenen voor de fundering, hout voor de constructie van het huis en zink voor het dak. De bouw wordt collectief uitgevoerd door de bewoners zelf. In totaal worden er enkele honderden huizen gebouwd. De eerste bewoners betrekken hun huizen in 2004. Drie jaar na de start, in 2005, wordt de bouw uiteindelijk afgerond.

Ruim tien jaar na hun vlucht ben ik naar Lembah Agro gereisd om de bewoners te spreken over hun ervaringen en hen te portretteren in hun zelf gebouwde huis. Ze vertelden openhartig over hun aangrijpende ervaringen: de vlucht, het leven in het kamp en de bouw van het dorp. De samenwerking tijdens de bouw heeft haar vruchten afgeworpen. Er is een grote saamhorigheid in het dorp ontstaan.

In de gesprekken kwam een indrukwekkende trots en veerkracht naar voren. Er is weer plaats voor dromen en idealen. De oudere bewoners zijn voornamelijk bezig met de dagelijkse zaken als kinderen voeden, ze naar school laten gaan en inkomsten verwerven. De jongeren fantaseren over de toekomst en het verbeteren van de leefsituatie in het dorp. Ze dromen over stromend drinkwater en elektriciteit, eigen bedrijfjes en internetcafés. Vanzelfsprekend zullen zij daar zelf een belangrijke rol in gaan spelen en zo de toekomst mede gaan bepalen.

Anneke Savert

Dit boek is tot stand gekomen dankzij de medewerking en verhalen van de bewoners van het dorp Lembah Agro op het Molukse eiland Ambon, Indonesië. De gegevens die hier zijn vermeld, komen uit de interviews die ik in 2010 en 2011 heb afgenomen.

De familie van Bertu Pattikawa

Bij de foto's:

De familie van Ezra Sutikno

Walmart Surwuy
20 jaar · student TU
woont met ouders en 8 broers en zussen
gevlucht uit Kairatu, Seram
3 jaar vluchtelingenkamp Passo
in Lembah Agro sinds 2004

Juliana Lawalata
76 jaar · gepensioneerd, weduwe
woont samen met 8 kinderen en kleinkinderen
gevlucht uit Namlea, Buru
4 jaar gelogeerd bij familie in onder andere Bali en Ambon
in Lembah Agro sinds 2005

Ririn Irmawaty
15 jaar · scholier
woont samen met oom, tante en neef
gevlucht uit Namlea, Buru
3 jaar vluchtelingenkamp Halong Inn
in Lembah Agro sinds 2003

Berty Pattikawa
38 jaar
woont samen met drie families, 14 mensen in totaal
gevlucht uit Waikose, Buru
4 jaar vluchtelingenkamp Amahusu, daarna 4 jaar vluchtelingenkamp Passo
in Lembah Agro sinds 2008

Ezra Sutikno
42 jaar · lerares basisschool SD
woont met echtgenoot en 2 kinderen
gevlucht uit de omgeving van Namlea, Buru
3 jaar vluchtelingenkamp Halong Inn
in Lembah Agro sinds 2003

Mien Teosiit
43 jaar · maatschappelijk werker
woont met moeder en 8 kinderen
gevlucht uit Kesui, Zuidoost Seram
4,5 jaar in vluchtelingenopvang en bij familie in Kei
in Lembah Agro sinds 2004

Lina, Minggus en Lisa Anthony
35, 36 en 1 jaar · eigenaars kabelbedrijfje
wonen met 2 volwassenen en 1 kind
gevlucht uit Namlea, Buru
3 jaar vluchtelingenkamp Halong Inn
in Lembah Agro sinds 2003

De familie van Amelia Renould

Amelia Renould
24 jaar · assistent laborant in de visverwerking
woont samen met ouders en 5 kinderen
gevlucht uit Aster, Galala, Ambon
eerst naar Tantui, vervolgens 4 jaar vluchtelingenkamp Passo en bij familie in Lembah Agro sinds 2007

Richard Tatuhey
18 jaar · scholier
woont samen met zijn vader en 4 broers en zussen
gevlucht uit Tantui, Ambon
een half jaar vluchtelingenkamp Halong Inn, daarna 5 jaar vluchtelingenkamp Passo
in Lembah Agro sinds 2005

De familie van Sus Pattikawa

Sus Pattikawa
62 jaar · huisvrouw
woont als hoofd van de familie samen met 3 van de kinderen en kleinkinderen, in totaal met 14 mensen
gevlucht uit Waikose, Buru
4 jaar vluchtelingenkamp Amahusu, daarna 4 jaar vluchtelingenkamp Passo
in Lembah Agro sinds 2008

Henky Talakua
54 jaar · chauffeur
woont samen met echtgenote en 2 kinderen
gevlucht uit Poka, Ambon
4 jaar vluchtelingenkamp Halong Inn
in Lembah Agro sinds 2005

Wiludyeng Pangestu en opa Sandiman
39 en 70 jaar · landbouwer en gepensioneerde
woont samen met echtgenoot en 4 kinderen
gevlucht uit Namlea, Buru
2 jaar vluchtelingenkamp Halong Inn, daarna 2 jaar in een zelfgebouwd schuurtje in Passo
in Lembah Agro sinds 2004

Pak Bambang
48 jaar · bakso verkoper, voorheen bedrijfsleider
woont samen met echtgenote en 1 kind, de anderen zijn al uit huis
gevlucht uit centraal Buru
3 jaar vluchtelingenkamp Halong Inn
in Lembah Agro sinds 2003

Colda Amboky
30 jaar · onderwijsassistent
woont met echtgenoot en 2 kinderen
gevlucht uit Rumahtiga, Ambon
3 jaar vluchtelingenkamp Halong Inn
in Lembah Agro sinds 2004

Fanny en Charly Huwae
23 en 27 jaar · huisvrouw, student
wonen met dochter Chelsea
gevlucht uit Rumahtiga, Ambon
3 jaar vluchtelingenkamp Halong Inn
in Lembah Agro sinds 2005

Hero Limahelu
40 jaar · leraar middelbare school
woont met echtgenote, 3 kinderen en 1 nichtje
gevlucht uit Namlea, Buru
3 jaar in vluchtelingenkamp Halong Inn
in Lembah Agro sinds 2004

Astuti Marioso
38 jaar · huisvrouw
woont samen met 3 kinderen
gevlucht uit Namlea, Buru
3 jaar vluchtelingenkamp Halong Inn
in Lembah Agro sinds 2004

Elisabeth Sahuteru
50 jaar · huisvrouw
woont samen met 2 kinderen en 2 andere familieleden
gevlucht uit centraal Buru
3 jaar vluchtelingenkamp Halong Inn
in Lembah Agro sinds 2003

Maria en Joko Pujiwati
27 en 8 jaar · eigenares kiosk
woont samen met echtgenoot en zoon
gevlucht uit Namlea, Buru
3 jaar vluchtelingenkamp Halong Inn, daarna bij familie in Suli
in Lembah Agro sinds 2006

Maria Maatoke
54 jaar · huisvrouw
woont met echtgenoot Willem en 2 kinderen
gevlucht uit Namlea, Buru
3 jaar vluchtelingenkamp Passo
in Lembah Agro sinds 2003

Dank aan allen die hun huis hebben opengesteld en hun belevenissen hebben verteld:

Colda Amboky, Lina, Lisa en Minggu Anthony, Pak Bambang, Julie en Dian Feby, Fanny, Charly en Chelsea Huwae, Ririn Irmawaty, Oddy Karatat, Juliana Lawalata, Kemmy en Corinus Leunufna S.H., Serli en Hero Limahelu, Willem en Maria Maatoke, Junus Marajate, Astuti Marioso, Yati Nadiarianto, Isak en Neng Pormara, Amelia Renould, Herman en Altje Palang Ama, Wiludyeng Pangestu en opa Sandiman, Sus, Jenny en Berty Pattikawa, Henry Pattipeilohy, Maria en Joko Pujiwati, Elisabeth Sahuteru, Sin Sapan, Tuti Marganya Serhalawan, Martina Sowito, Ulen Sowito, Walmart, Rudolf en Lea Surwuy, Ezra Sutikno, Henky Talakua, Richard Tatuhey, Mien Teosiit, Yvon Tuhumury.

Dit project had ik niet kunnen voltooien zonder de onvoorwaardelijke steun, inhoudelijke en praktische adviezen en de gastvrijheid van: Zuster Francesco Moens, Herman Palang Ama, Altje Palang Ama, Stichting Help Molukken in Nood, Yayasan Moonsunray, Yayasan Rinamakana, Zusters van het klooster Putri Bunda Hati Kudus (PBHK) Kota Ambon, Rolf Bron, Adriaan Nette, Yulis Patty, Michiel Smis, Christien Visser.

© fotografie en tekst Anneke Savert, 2010–2015

www.savertartworks.nl

© grafisch ontwerp en opmaak: Rolf Bron

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt in enige vorm, of op enige wijze, hetzij elektronisch, hetzij mechanisch, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de maker.

© All rights reserved, Anneke Savert 2015

uitgave en druk: Blurb Books 2015

In memoriam Herman Palang Ama

1953 - 2015

*coördinator bouwproject Lembah Agro
directeur Yayasan Moonsunray*

© Anneke Savert 2015